

ЩОДО ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Коваленко К. В.,

*доцент кафедри трудового та господарського права
Харківського національного університету
внутрішніх справ,
канд. юрид. наук, доцент*

Незважаючи на достатньо велику кількість змістовних наукових праць, написаних раніше, які присвячені правопорядку й відповідальності, можна стверджувати, що дотепер у вітчизняному правознавстві немає єдиної концепції правового забезпечення службової дисципліни. А в умовах реформування вітчизняних правоохоронних органів виникає нагальна потреба у розробленні принципово нових підходів до вирішення проблем правового регулювання дисциплінарної відповідальності поліцейських. При цьому доцільно використати і значний досвід, накопичений багатьма зарубіжними країнами.

Створення Національної поліції як нового органу виконавчої влади, перед яким поставлені нові сучасні завдання і принципи діяльності, потребує прийняття нових сучасних нормативно-правових актів, які б прийшли на зміну застарілим, таким, що не відповідають потребам сучасності. Але зі створенням Національної поліції виник вакуум правового регулювання діяльності поліції в окремих сферах, який тимчасово заповнили «старими» нормативно-правовими актами до прийняття нових. Така ситуація значно звужує та стримує розпочату реформу в цілому.

Одним із питань, яке потребує першочергово та швидкого вирішення, є визначення підстав та порядку притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності. Неврегульованість даного питання на законодавчому рівні призводить до неправильного застосування норм права у сфері дисциплінарної відповідальності та, як наслідок, порушення законності та прав працівників.

Слід відзначити, що відповідно до частини 2 статті 19 Закону України «Про Національну поліцію» підстави та порядок притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, а також застосування до поліцейських заохочень визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України, який затверджується законом. Згідно з підпунктом 8 пункту 7 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Національну поліцію» Кабінет Міністрів України в місячний строк повинен був внести на розгляд Верховної Ради України проект Закону про затвердження Дисциплінарного статуту Національної поліції України. Таким чином, до схвалення нового Дисциплінарного статуту та набрання ним чинності на поліцейських поширюється дія Дисциплінар-

ного статуту органів внутрішніх справ, який втратить чинність одночасно з початком дії нового Статуту.

16 травня 2016 року у Верховній Раді України було зареєстровано другий проект Закону України № 4670 «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», який 15 листопада 2016 року було прийнято в першому читанні, а 19 травня 2017 року було представлено текст Законопроекту до другого читання.

Прийняття проекту Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» дозволить затвердити Дисциплінарний статут Національної поліції України, визначити сутність службової дисципліни в Національній поліції, повноваження поліцейських та їх керівників з її дотримання, види заохочень і дисциплінарних стягнень, а також порядок їх застосування та оскарження.

Одночасно треба зазначити, що проект Закону України № 4670 «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» містить ряд недоліків, які потребують обговорення та виправлення на стадіях проходження до його прийняття Верховною Радою України. Особливо актуальним є дослідження зарубіжного досвіду дисциплінарної відповідальності працівників правоохоронних органів у зарубіжних країнах, визначення позитивних елементів досвіду зарубіжних країн у вказаній сфері суспільних відносин та формулювання пропозицій щодо запровадження такого досвіду в українську юридичну практику.

З метою уникнення спірних чи конфліктних ситуацій доцільно у розділі III «Дисциплінарне стягнення» проекту Закону України № 4670 «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» навести примірний перелік діянь, які є порушеннями службової дисципліни.

Так, у п. 36 Дисциплінарного статуту поліцейського, затвердженого постановою Уряду Республіки Молдова від 09.07.2013 р. № 502, зазначені дії, які становлять дисциплінарне порушення, а саме:

1) відсутність на робочому місці без поважних причин; 2) явка на роботу в стані алкогольного сп'яніння або споживання алкогольних напоїв, наркотичних чи токсичних речовин у робочий час; 3) вчинення розкрадання (в тому числі в невеликих розмірах) з майна Міністерства внутрішніх справ, адміністративних органів і установ, що знаходяться в його підпорядкуванні; 4) вчинення незаконних дій, що дискредитують імідж поліції; 5) застосування фізичного насильства; 6) невиконання законних наказів і розпоряджень ієрархічно вищого начальства; 7) невиконання завдань і обов'язків, передбачених посадовою інструкцією та Положенням про внутрішній розпорядок підрозділу, в якому здійснює діяльність поліцейський; 8) порушення присяги; 9) порушення обмежень і заборон, передбачених Законом про діяльність поліції і статус поліцейського; 10) інші дані (дії або бездіяльності), що впливають з цього Статуту та з інших нормативних актів.

За вчинення дисциплінарних порушень, залежно від їх тяжкості і ступеня вини, до поліцейських Республіки Молдова застосовуються такі дисциплінарні стягнення:

1) попередження; 2) догана; 3) суворі догани; 4) пониження в спеціальному званні; 5) пониження в посаді; 6) звільнення.

У навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ, крім перерахованих дисциплінарних стягнень, до студентів, які навчаються на денному відділенні, застосовуються стягнення у вигляді:

1) позбавлення звільнення строком до 30 діб; 2) призначення в наряд позачергово (за винятком призначення в караул) – до 5 нарядів; 3) виключення з навчального закладу, із звільненням з поліції.

Новелою на пострадянському просторі є норма, згідно з якою начальник, що накладає дисциплінарні санкції, не повинен керуватися почуттям люті, помсти, образити або принижувати гідність особи, яка притягається до відповідальності. Холоднокровність і витримка начальника при застосуванні стягнення сприяють формуванню у винного переконання, що покарання застосоване лише в його інтересах і в інтересах служби. Виховна мета дисциплінарного стягнення досягається не тільки його адекватністю, але й тим, яким чином воно було доведено до порушника. Більш суворі стягнення накладають за більш тяжкі або повторно вчинені проступки, коли вони вчинені під час виконання службових обов'язків або мають груповий характер.

У ст. 13 «Дисциплінарне стягнення та його види» проекту Закону України № 4670 «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» передбачено, що до курсантів (слухачів), які проходять навчання у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, крім видів дисциплінарних стягнень, визначених цією статтею, застосовується дисциплінарне стягнення у виді призначення поза чергою в наряд – до п'яти нарядів.

Наявність різноманітних за характером стягнень дозволяє реалізувати принцип індивідуалізації відповідальності, застосовуючи те стягнення, що найбільшою мірою відповідає тяжкості проступку та особі винного. Дисциплінарні стягнення неоднорідні за змістом, вони зачіпають різні права й інтереси співробітників. Таким чином, доцільно розширити перелік дисциплінарних стягнень, що застосовуються до курсантів (слухачів), які проходять навчання у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських.

Необхідно зазначити, що в деяких країнах світу (США, Німеччина та інші) в поліції в якості дисциплінарного стягнення застосовується накладення грошового штрафу. Вважаємо, однак, що штраф є заходом стягнення, нетиповим для трудового правовідношення та таким, що суперечить специфіці трудового права як права «соціального захисту».

Слід зазначити, що вивчення та посилення на зарубіжний досвід не означає необхідності його прямого перенесення у практику роботи Національної поліції України. Але аналіз цієї діяльності і застосування окремих підходів або елементів є, безумовно, корисними, тому що вивчення здобутків інших завжди збагачує власну діяльність, дає можливість скорегувати її, розкриває невикористані можливості.